

EN MIDDELALDERLIG KAPELTOMT I HOLBÆK

Af Hugo Matthiessen.

Holbæks Jord, som nu og da har bragt Bud om Byens middelalderlige Historie, har atter ladet høre fra sig og uventet føjet et nyt Blad til vor sparsomme Viden.

Ved Gravning i sin Have paa Hjørnet af Roskildevej og Villavejen Nørrevang stødte Hr. Lærer Hvid i November Maaned 1929 paa et betydeligt Stykke Bygningsgrund, som vakte hans Interesse og foranledigede en Henvendelse til Holbæk Museum. Efter at dette ved Hr. Lærer Albert Thomsen havde iværksat en mindre Undersøgelse, blev Nationalmuseets 2. Afdeling tilkaldt og paa dettes Vegne fik Forfatteren ved Hr. Hvids elskværdige Imødekommenhed Lejlighed til at foretage en Afdækning af Fundamenterne.

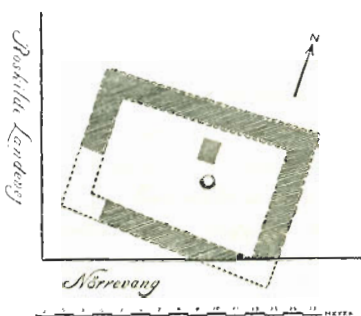
Den paagældende Havejord, Matrikel Nr. 4 g af Taastrup By, Merløse Sogn, der nu er indlemmet under Holbæk Købstad, ligger Øst for Landevejen til Roskilde paa den søndre Side af Bakkekammen af det Højdedrag, hvorover Vejen fører med jævn Stigning lige fra Holbæk. Ogsaa mod de 3 andre Verdenhjørner, Syd, Øst og Vest, falder Terrainet

mere eller mindre brat af mod delvis mosede Lavninger.

Ved den første Undersøgelse var der afdækket et mindre Stykke af et i Ler lagt Fundament af Kampesten af ca. 1 Meters Bredde, og ved den i de følgende Dage fortsatte Udgravning blottedes Grunden af en alt i alt 11,80 Meter lang, ved Østgavlen ca. 8,50, ved Vestgavlen ca. 8,00 m bred, fir-sided Bygning. Den gennemsnitlige Tykkelse af Grundmurene beløb sig til 1,30 m, og disse stod bevaret i ca.

$\frac{1}{2}$ Meters Højde over den faste, naturlige Bund, et stærkt sandblandet, stenførende Lerunderlag. Overkanten af Fundamentet laa kun ét Spadestik under Overfladens Muld, hvorfor man naturligvis under Jordens Dyrkning fra Tid til anden har borttryddet en Mængde Sten, som laa i Vejen for Plov og Spade, og frem for alt var det gaaet ud over den vestlige Mur, der ved det søndre Hjørne fuldstændig var ryddet bort.

En ret paafaldende Forskel gjorde sig gældende inden for Grunden, idet Nordmuren væsentligt bestod af forholdsvis mindre Sanke- og Marksten, medens Østmuren og det sydøstre Hjørne var meget kraftigt funderet af store, indtil $\frac{1}{2}$ m lange og lige saa brede Kampesten. Bygningen var orienteret med Hovedakse omtrent i Øst—Vest, men placeret skævt i Forhold til den nuværende Grund, saaledes at det

indvendige Hjørne mod Sydøst laa nøjagtigt i denes søndre Skel, medens Resten af Hjørnefundamentet strakte sig ud i Vejen («Nørrevang»). I god Overensstemmelse hermed havde man da ogsaa for et Par Aar siden ved Nedlægning af Gasrør i denne set sig nødt til at fjerne en Mængde Sten. Naar Bygningens sydlige Partier aldeles aabenbart var kraftigst funderede af store og svære Sten, skyldes dette uden Tvivl Hensynet til Terrainets tydelige og tidligere langt stærkere Fald imod Syd, idet man har villet sikre sig mod, at Murens Tryk skulde presse Bygningen ud af Leje.

Da Bakkehældet i Tidernes Løb efterhaanden maa være udjævnet betydeligt af Plovjernet, har Grundstenenes nuværende Overkant antagelig ligget under den oprindelige Gulvlinje, thi der fandtes intet Spor af en saadan, lige saa lidt som der konstateredes Rester af Skeletter eller Begravelser inde i Bygningen.

Derimod fremgravedes der omtrent ved Midten af denne — som vist paa hosstaaende Plan — nærmest Nordmuren Stumperne af et stærkt afpillet, oprindelig vistnok firkantet Fundament, lagt af Kampesten i Ler, og umiddelbart Syd herfor en kegleformet, lille Fordybning, 0,60 m i Tværmaal foroven, 0,62 dyb og 0,40 i Diameter i Bunden. Denne mærkelige Grube var skaaret ud i den stenspækkede, faste Sand- og Lergrund, saaledes at Skraavæggene stod haardt og godt bevarede uden at være skredne eller skudt sammen, — og om Randen af det cirkulære Hul havde der været anbragt en Krans af Sten, hvoraf nu kun den sydlige Halvdel stod tilbage, medens den nordlige var fjernet. I Bunden af den kegleformede Fordybning piblede der en Smule Vand

frem, og efter al Sandsynlighed staar man da her over for et lille, indhegnet Kildevæld, som har ligget inde i Huset, medens det ved Nordvæggen anbragte Fundament kunde tænkes at have baaret et lille Alter, et Helgenbillede eller en Pengeblok.

Om Bygningens kirkelige Bestemmelse synes der nemlig ikke at kunne være Tvivl, dens Form og Orientering i Øst—Vest talte afgjort derfor, og de mange Rester af røde Munkesten ($9 \times 13 \times 28-29$ Centimeter), samt Stumper af middelalderlige Tagsten tydede i samme Retning. Ganske vist fandtes der ingen historiske Meddelelser om Tilstedeværelsen af et Kapel eller en Kirke paa denne Plet, men ved nærmere Undersøgelse viste det sig, at der i »Markbøgerne« fra det 17. Aarhundrede i Matrikel-Arkivet under Taastrup Bys Jorder i Merløse Sogn og Herred nævnes karakteristiske Stednavne som »C a p e l - a g e r«, »C a p e l - A a s« og »C a p e l - S t y k k e r«. Uvilkaarligt følte man sig derfor stærkt fristet til at henføre disse nu forlængst uddøde Navne til Jorderne, hvor Ruinerne fremdroges, og hertil kom endelig et paa Holbæk Museum opbevaret, af L. Fisker 1794 udarbejdet Kort over Lille Grandløse og Taastrup Byjorder, som afgørende gav Sikkerhed for denne Formodnings Rigtighed, idet der paa dette Kortblad fandtes »S m a a K a p p e l a g r e« og »S t o r e K a p p e l a g r e« afsat netop ved Taastrup Markers nordlige Grænse paa begge Sider af Landevejen — og saaledes nøjagtigt paa det Terrain, hvor Tomten er fundet.

Efter endt Undersøgelse fjernedes de mange Grundsten, der var til Hindring for Jordens Bearbejdning og ved en eventuel Bebyggelse af Arealet alligevel maatte forsvinde.

Tilbage bliver imidlertid den positive Viden, Fundet har tilført os, Kundskaben om et lille, efter Formen utvivlsomt sentgotisk Landevejs- og Kildekapel, som mod Middelalderens sidste Dage har rejst sig paa Bakken her og antagelig er lagt øde kort Tid efter, da Reformationen kuldkastede den katolske Kirke. Kapellet har ligget smukt umiddelbart ved den store alfare Vej, der fra umindelige Tider gik mellem Roskilde og Holbæk, og de Rejsende, som her afbrød deres Vandring for at læse en Bøn paa det hellige Sted, har fra Bakketoppen kunnet se Holbæk By i hele dens Bredde med dens Slot og Kirker og den blinkende Fjord som Baggrund.
